Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

γόμενο στὴν ὀρνιθοῦ τοῦ ἐξαδέλφου μου σινιὸρ κων-
σταντάκη μπάο διὰ ριάλια ενενῆ(ν)τα ἤτο(ι)
ριάλια 90: ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλαβα ἐγὼ ἀπάνω
στὸ χρέος μου τὰ μισὰ ριάλια σαρανταπέν-
τε ἤτο(ι) ℘ 45: καὶ διὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας
ἔγραψα τὴν παρὼν πούληση ἰδιοχείρως μου
εἰς ἀσφάλειαν
1769 δεκεμβρίου: 15:
ἀποστόλης μπάος ἔγραψα καὶ βεβαιῶ ὡς ἄνωθεν

Verso

2α Χ. *πούληση τοῦ*
ἀμπελιοῦ τοῦ μαρ-
γαριτιοῦ διὰ ρεὰλ

6

Πώλησις ἀγροῦ μετὰ θημωνιᾶς καὶ οἰκίας

Χάρτης δίφυλλος
0,210 × 0,144

1773 Ἰανουαρίου 18
Σίφνος

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Ἀνούσα τῆς Σπήλιαινας ὁμοῦ μετὰ τοῦ συζύγου της Γεώργη Γιαννουλάκη, πωλοῦν καὶ παραδίδουν εἰς τὸν Κωνσταντάκην Μπάον, ἕνα ἀγρὸν μετὰ θημωνιᾶς καὶ οἰκίας, κείμενον εἰς θέσιν «εἰς στὴν ἄσπρη μάντρα» (στίχ. 16-17), ἀντὶ τιμήματος 100 *ρεαλίων*.

Ζήτημα εἶναι ἂν τὸ ἔγγραφον εἶναι δημόσιον ἢ ἰδιωτικόν. Διότι ὁ Ἰωάννης Μάτζας, ὁ γράψας (στίχ. 19-21), ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν *γραφέα* (στίχ. 2) καὶ κατὰ τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ κάμνει ἀρχὴν διὰ τῆς φράσεως: *τὴν σήμερον ἐνεφανίστην εἰς ἐμένα τὸν γραφέα*... (στίχ. 1-2), ὡς οἱ συμβολαιογράφοι. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγάγῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ *γραφεῖς* εἴτε ἦσαν αὐτοὶ συμβολαιογράφοι, εἴτε ἐξετέλουν χρέη αὐτῶν καὶ ὑπὸ τὰς διαταγάς των. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ ἴσως τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ αὐτὸς Ἰ. Μάτζας εἰς ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου Γρυπάρη (**60**) ἀποκαλεῖ ἑαυτόν: *προβλέπτην τῆς καντζιλαρίας*. Καὶ ἐνῷ δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἦτο οὗτος τοιοῦτος κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος ἐγγράφου, ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου Γρυπάρη εἶναι ἀχρονολόγητον, πάντως ὅμως, ὡς εἰκάζω, μεταγενέστερον τοῦ παρόντος (ἔτος 1773. Βλέπε καὶ **60**), μάχεται κατὰ τοῦ συμπεράσματος· διότι δυνατὸν ὁ Μάτζας νὰ κατέστη βραδύτερον *προβλέπτης* καὶ διὰ τοῦτο μνημονεύει εἰδικῶς τὴν ἰδιότητά του αὐτήν, ἐνῷ παλαιότερον δὲν ἠδύνατο νὰ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πράξῃ τοῦτο, ὡς μὴ ὢν *προβλέπτης*. Ἐπὶ πλέον τὸ μεταγενέστερον αὐτὸ ἔγγραφον Γρυπάρη, ἄρχεται διὰ τῆς φράσεως: *ἐνεφανίστη εἰς τὸ ὀφίκιον τῆς Καντζιλαρίας...*, ἐνῷ εἰς τὸ προκείμενον δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλ' ἁπλῶς λέγεται ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι: *ἐναφανίστην εἰς ἐμένα τὸν γραφέαν....* Τὴν πρώτην ἄποψιν μάχεται ἐπίσης ἡ σκέψις ὅτι ὁ Ἰ. Μάτζας, ἐθίζων ἑαυτὸν εἰς τὰ μέλλοντα καθήκοντα, διετύπωνε, καλούμενος ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς γραφεύς, τὰ ἔγγραφα συμφώνως μὲ τὸν τύπον τὸν χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν καντζιλιέρηδων, οὕτω δὲ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐχρησιμοποίησεν ὡς πρότυπον ἄλλο ἔγγραφον συμβολαιογραφικὸν καί, τέλος, ὅτι, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἔγγραφα **5**, **7**, **8**, **11**, ἀκίνητα ἠδύναντο νὰ πωληθοῦν καὶ μεταβιβασθοῦν καὶ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου. Ὑπὲρ οὐδετέρας τῶν ἀπόψεων θὰ ἤθελον νὰ ταχθῶ, διότι, ἐφ' ὅσον τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα εἶναι ὀλίγα καὶ κώδικα σίφνιον δὲν εἶδον μέχρι τοῦδε, ἡ διατύπωσις ὁριστικῆς γνώμης θὰ ἦτο πρόωρος καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἐπὶ τούτου πᾶσα ἐπιφύλαξις.

Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ ἐπὶ τῶν ἑξῆς ῥητρῶν, ἀπαντωσῶν συνήθως εἰς τὰ πωλητήρια ἔγγραφα. α) Ἡ ῥήτρα: *πουλοῦν καὶ παραδίδουν καὶ αἰωνίως ἀλλοτριώνουν* (στίχ. 5-6). β) Ἡ συμπληροῦσα ταύτην ῥήτρα: *καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νᾶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται τὸ αὐ(λ)ὸ χωράφι τοῦ σιὸρ μπάου, προυκίσι, χαρίσι τινὰς νὰ μὴν ἠμπορεῖ νὰ τὸν διασείσῃ ὡς πρᾶμα ἐδικό του καὶ καλὰ ἀγορασμένο* (στίχ. 9-13). Εἰς ἄλλα μάλιστα πωλητήρια ἀμφότεραι αἱ ῥῆτραι εἶναι ἐκτενέστερον διατετυπωμέναι, ὡς π.χ. εἰς τὸ **7** (τοῦ ἔτους 1814), ὅπερ αὐτοαποκαλεῖται *γράμμα ἀπεμπωλητικὸν* (στίχ. 1) καὶ εἰς τὸ **8** (ἔτους 1814) ἐν ᾧ λέγεται (στίχ. 7-12): *λαβὼν εἰς χεῖρας τὰ εἰρημένα πεντακόσια γρόσια τὸ καλυτζάκι ἀποξενοῦται τοῦ ὀσπητίου της καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλει εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα τοῦ* κλπ. Φράσεις ὡς αἱ *γράμμα ἀπεμπωλητικὸν* καὶ τὸ *Καλυτζάκι ἀποξενοῦται*, ὑπενθυμίζουν τὴν διατύπωσιν τῶν *συγγραφῶν ἀποστασίου* (τῶν πωλητηρίων) τῶν ἑλληνοαιγυπτιακῶν παπύρων (F. PREISIGKE, *Sammelbuch der griechischen Urkunden aus Aegypten I*, *Strassburg* 1915, 5231 = P. M. MEYER, *Juristische Papyri*, Berlin 1920, 28). Ἐκ τούτου οὐδέν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, θέλω νὰ συναγάγω συμπέρασμα ὡς πρὸς ἄμεσον ἢ ὄχι καταγωγὴν τοῦ τυπικοῦ τῶν παρόντων ἐγγράφων ἐξ ἐκείνων, ἥτις θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρηθῇ μὲ βάσιν τὴν ἐμπεριστατωμένην μελέτην τοῦ A. EHRHARDT ἐν Zeits. Sav-Stif. R. A. 51, 1931, σελ. 126 ἑπ. Ἐκτενέστερον ἐπὶ τοῦ θέματος βλέπε **7**. Ὀφείλω ὅμως νὰ σημειώσω, εἰς ὅσα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τελευταίου τούτου ἀναπτύσσω εἰς τὸ ἐν λόγῳ λῆμμα ὅτι ῥήτρα ὡς ἡ ὑπὸ β´ ἀπαντᾷ καὶ εἰς πωλητήριον ἔγγραφον ἐκ Ραβέννης τοῦ ἔτους 540 μ.Χ. δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ G. MARINI, *I papiri diplomatici*, Roma 1805, ἀριθ. CXV σελ. 175 στίχ. 9 ἑπ.: ipsum haeredes successoresve ejus eumve ad quem ea res erit de qua agitur p.p. habere tenire possidere uti frui usumque capire donare vendere commutare more quo volverit in perpetuo vindicare ricte liceat comparatori heredibusque ejus.....

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

῎Αλλο γεγονός, ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, εἶναι ὅτι ὡς πωληταὶ ἐμφανίζονται *ἡ ἀνοῦσα τῆς σπήλιαινας ὁ μ ο ῦ κ α ὶ ὁ σύζυγος γεώργης*. ῞Οτι δηλ. πωληταὶ εἶναι ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι. Συνδυαζόμενον τοῦτο πρὸς ὅσα ἐν **27** ἐκθέτω, νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ κοινοκτήτου πράγματος τῶν συζύγων, τὸ ὁποῖον δι' αὐτὸ εἶναι ὑποχρεωμένοι ὅπως τὸ πωλήσουν ἀπὸ κοινοῦ. ᾽Αποτελεῖ δὲ καὶ τοῦτο μίαν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν, περὶ τοῦ ὅτι ἐν Σίφνῳ ἴσχυεν ὁ θεσμὸς τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης. Τοῦτο, καίτοι δὲν μοὶ διαφεύγει ὅτι ἐκ τῶν πωλητῶν μνημονεύεται ἡ σύζυγος πρώτη κατὰ σειρὰν καὶ ἕπεται ὁ σύζυγος (στίχ. 3-4). ῍Αν δὲ αὐτὸ συμβαίνει ἐκ νομικῆς τινος ἀνάγκης ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ.

῾Η *᾽Ανοῦσα* προσδιορίζεται μὲ τὸ μητρωνυμικόν της, δηλ. *τῆς Σπήλιαινας* (στίχ. 3 καὶ Verso στίχ. 4-5). ῏Ητο ἆρά γε νόθος; Βλέπε **4**.

Θημωνιὰ = «μικροὶ ἐκ ξηρολιθιᾶς οἰκίσκοι, διῃρημένοι εἰς τρεῖς διακεκριμένους χώρους»: Π. ΖΕΡΛΕΝΤΗ, *Μαντροκάθισμα, βουδομάντρες, θημωνιά, μιτᾶτο (ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Συρίων)*. ῾Ερμούπολις 1923 σελ. 3 ἑπ.· Α. ΔΡΑΚΑΚΗ, *῾Η Σῦρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, τόμ. Α΄ ῾Ερμούπολις 1948 σελ. 114.

Τὸ τίμημα ὁρίζεται εἰς *ρεάλια*. *Ρiάλι* δὲ καὶ *ρεάλι* εἶναι νόμισμα ἱσπανικὸν ἴσον πρὸς τὸ $^1/_3$ τοῦ ἱσπανικοῦ ταλλήρου: ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, *῎Εγγραφα ἰδιωτικὰ ἐκ Δ. Μάνης τῶν ἐτῶν 1547-1830*, ᾽Αθῆναι 1950 (= ᾽Ανάτυπον ἐκ τῆς ᾽Επετηρίδος τοῦ ᾽Αρχείου τῆς ῾Ιστορίας τοῦ ῾Ελληνικοῦ Δικαίου τῆς ᾽Ακαδημίας ᾽Αθηνῶν, τεῦχος 3, 1950), σελ. 109 ὑπὸ XXIV, 13. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ πρὸς τὸν Σπ. Λάμπρον ἐν Νέῳ ῾Ελληνομνήμονι 2, 1905, σελ. 406 σημ. 1, pezza da otto reali — μνημονευομένην εἰς τὸ ὑπόμνημα τῶν Μανιατῶν τοῦ ἔτους 1670 τὸ ὑποβληθὲν παρ' αὐτῶν εἰς τὸν Φερδινάνδον καὶ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ, αὐτόθι σελ. 402 ἑπ. — εἶναι τὸ ἱσπανικὸν ἀργυροῦν νόμισμα (τάλληρον) Φιλίππου τοῦ Δ΄ (1621-1665) τὸ ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων καλούμενον Real de 8 ἢ Piastre vieille de Mexique, γερμανιστὶ δὲ Piaster zu 8 Realen. Ταῦτα καλοῦνται κοινῶς *ριάλια* ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀνακαλύπτονται δὲ τοιαῦτα καθ' ἑκάστην ἐν ῾Ελλάδι. Οὕτω καὶ ὁ Δ. ΠΑΣΧΑΛΗΣ, *Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου ῎Ανδρου* εἰς «᾽Αρχεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν ᾽Επιστημῶν» 5, 1925, σελ. 20 σημ. 1, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι τὸ *ριάλι* ἐταυτίζετο πρὸς τὸ τουρκικὸν γρόσιον, ἔχον τὴν ἰδίαν περίπου πρὸς αὐτὸ ἀξίαν. Βλέπε **55**, ἀποδεικνῦον τὸ τελευταῖον γεγονός.

= 1773 : ἰουναρίου : 18 : σίφνος

τὴν σήμερον. ἐναφενίστην. εἰς (σ)εμένα. τὸν γρα-
φέαν. καί. εἰς τούς. κάτωθεν. ἀξιοπίστους
μαρτύρους. ἡ ἀνούσα. τῆς. (σ)πήλαινας. ὁμοῦ. καὶ
ὁ σύζυγός· γεώργὴς. γιανουλάκη. καί. πουλοῦν
καί. παραδίδουν. καί. αἰωνίως. ἀλλοτριώνουν. τοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ